

Yttrande över avgränsningssamråd avseende ny markförlagd rörledning för vätgastransmission mellan Haparanda och Örnsköldsvik

Skogsägarföreningen Norra Skog har tagit del av Nordion Energi H2 AB:s (hädanefter Nordion Energi) samrådsunderlag avseende vätgastransmissionsledning mellan Haparanda och Örnsköldsvik, och vill här lämna in synpunkter och frågeställningar.

Norra Skog är en skogsägarförening som ägs av 27 000 enskilda skogsägare med ett samlat skogsinnehav på 2,2 miljoner hektar skogsmark i de fyra nordliga länen. Vi företräder skogsägare i norra Sverige, där skogsbruk ofta sker i landskap med långa omloppstider och höga naturvärden. Föreningens huvudsakliga uppdrag är att företräda det privata enskilda skogsbruket, driva egen skogsbruksverksamhet och produktion i egen industri samt virkesförmedling av skogsråvara till extern industri. Norra Skog bidrar till Äkta Hållbarhet i norra Sverige: ekologiskt genom att ersätta fossila råvaror med förnybara skogsprodukter, genom långsiktigt arbete för värdeskapande skogsskötsel och genom arbete för biologisk mångfald. Vi bidrar ekonomiskt genom delägarskap i Husum Pulp, effektiv logistik och resursutnyttjande samt hållbar avkastning för medlemmarna och socialt genom god arbetsmiljö, sysselsättning och samhällsbidrag samt skogens sociala värden. Vi bidrar årligen till Sveriges klimatarbete genom koldioxidupptag i medlemmarnas växande skogar, genom årlig kolinlagring i skogsbaserade produkter och möjliggjord minskning av utsläpp när förnybar råvara från skogen används i stället för icke förnybar råvara (som exempelvis kol eller stål). Detta arbete är möjligt tack vare skogsägarnas möjlighet att bedriva ett aktivt skogsbruk på sina fastigheter i norra Sverige. När vätgasledningen föreslås dras 56 mil genom norra Sverige kommer stora arealer skogsmark att tas ur produktion. Detta kommer att påverka möjligheterna att bidra till klimatarbetet, och till skogsägarnas möjlighet att bedriva ett aktivt och lönsamt skogsbruk.

Övergripande synpunkter

Osäkerhet kring lagstiftning

Dagens lagstiftning hanterar inte vätgas på ett tillfredsställande sätt, och i Energimyndighetens rapport *Vätgas och vätgasinfrastruktur i det svenska energisystemet* framgår tydligt att regelverken inte är anpassade till utvecklingen av den vätgasmarknad som norra Sverige står inför. Förslag på ändringar med anpassade regler för vätgassystem och reformering av tillstånds- och koncessionsregler är ute på remiss i skrivande stund (januari 2026), med ambitionen om att ändringarna ska vara på plats i augusti 2026. Norra Skog anser att lagstiftning och regelverk måste finnas på plats innan det går att ta ställning till samrådsförslagen och kommande MKB.

Osäkerhet kring producenter och förbrukare

Vätgas är ett medel för att transportera energi, själva produktionen bygger därmed på tillgången till el. Vätgas som energibärare i en ledning innebär klara fördelar om man kan ta tillvara effektöverskott för produktion. I Norrbotten spås elförbrukningen öka med 800 % om all industriutbyggnad går i lås, och allt fler beräkningar pekar nu på svårigheter att klara det ökade elförsörjningsbehovet, exempel på detta är Power2 Earth, satsningen på fossilfri handelsgödsel i Luleå som inte beviljats eltilldelning. Såvitt vi förstår av både skriftligt och öppet samråd så är förutsättningen för Nordic Hydrogen Route på den svenska sidan att bygga ett fåtal stora vätgasanläggningar, vilket i sin tur förutsätter att planerade vindkraftsparker i Bottenviken och längs norrlandskusten realiseras i verkligheten. Utöver detta krävs självklart industri med anpassat behov och vilja att köpa vätgasen.

Det är i sig inte märkligt att infrastrukturen byggs först, tvärtom, men skillnaden gentemot byggnation av exempelvis en kraftledning är uppenbar; ingen kraftledning projekteras eller byggs utan att man säkert vet att det finns både produktion av el och behov av att överföra denna.

Norra Skog anser inte att det är rimligt att ta ställning till sträckning och byggnation av en vätgasledning innan detta är utrett. Om koncession beviljas för ledningen måste denna begränsas med krav på anläggande inom viss tid, och på ett sätt så att ingen byggnation tillåts innan produktionen av vätgas säkerställts.

Specifika synpunkter

Effekten på landsbygdens ekonomi

Skogen är landsbygdens kapitalbas och ryggraden i landsbygdens ekonomi. Det finns också en stark koppling mellan lantbruk och skogsbruk i norra Sverige. Långt ifrån alla skogsägare är lantbrukare, men många lantbrukare är också skogsägare och skogsbruket är en viktig grund för investeringar i livsmedelsproduktion i norra Sverige. Om samråd genomförs och koncessionsansökan beviljas men bygget dröjer, finns en risk att marken som är iritad för ledningsdragning hamnar under en död hand. Om processen blir långdragen riskerar fastigheters värde att påverkas negativt, och det riskerar i sin tur att påverka generationsskiftet och försäljningar.

Ersättning till markägarna

Ersättningsfrågan är viktig för markägarna, inte minst för att ledningen innebär att viktig produktionsmark tas ur bruk för en lång tid framöver. Markägarna behöver ersättas, inte bara för markintrång i samband med byggnation, ledningsgata och för eventuella skador, utan även för försvårat brukande, fördyrad avverkning av intilliggande skogsbestånd och för restriktioner för markägaren som sträcker sig bortom ledningsgatan. Ett exempel kan vara att markägaren möter restriktioner för uppförande av byggnader på grund av vätgasledning i närheten.

Enligt uppgift skall samma ersättningsmodell som vid dragning av kraftledning användas. Utredningen om ersättning för upplåtelse av mark till elledningar, överlämnades till regeringen i juni 2024 men har ännu inte presenterats. Allt tyder på förslag om höjda ersättningsnivåer för den del som styrs av expropriationslag, men även en justering av åkernorm och skogsnorm.

Intrångsersättning till markägare utifrån höjda nivåer måste vara utgångspunkten för den fortsatta planeringen. Norra Skog utgår ifrån att markupplåtelseavtal även kommer att omfatta vägar som huggs upp under byggtiden samt för det riskområde som fastslås.

Arbetsområdet under anläggningstiden blir betydligt mer omfattande än vad som är fallet vid en kraftledningsbyggnad. Utöver markupplåtelseavtal för vätgasledning i drift måste regleringen av dessa ersättningar utredas särskilt. Utöver ersättning för i anspråkstagen mark måste utredas huruvida riskerna med en vätgasledning kan komma att påverka fastighetsvärden, och hur detta i så fall kan avspeglas i ersättningsmodellen.

Norra Skogs medlemmar lyfter också att de vill ha möjlighet till årlig ersättning med uppräknings i stället för en engångssumma. Beroende på markägarnas situation kan ibland en årlig ersättning, alternativt ersättning vart 5/10 år (som också uppräknas) vara att föredra, och valmöjligheten borde finnas.

Klimatpåverkan

De stora arealer skogsmark som låses upp i bygg- och ledningsgata innebär minskade möjligheter till koldioxidupptag och minskad tillgång till hållbara och förnybara råvaror. Norra Skog anser att kommande miljöprövning behöver omfatta en konsekvensbeskrivning av vätgasledningens (och byggnationen av densamma) påverkan sammantaget vad gäller ekonomiskt, ekologiskt och socialt perspektiv samt ur lokal, regional och nationell nivå för jord- och skogsbruk.

Behov av konsekvensanalys gällande förbrukning av, och påverkan på vatten

Produktionen av vätgas kommer att kräva att stora mängder vatten avleds. Hur stora dessa volymer blir, var uttagen skall ske, vilken påverkan detta kan ha på yt- och grundvatten, samt hur och om återförings skall ske måste utredas särskilt.

I närheten av den planerade vätgasledningen finns såväl vattentäkter som egna brunnar och kalkkällor. Enligt samrådet kan provtagning av vattentäkter kan komma att göras före och efter avslutat anläggningsarbete. Ett sådant förhållningssätt är inte tillräckligt. Den kommande MKB:n måste inventera ett tillräckligt stort riskområde avseende vatten samt tydliggöra ansvar och visa hur påverkan på vatten till följd av anläggningsarbetet undviks.

Dialog för minimerad påverkan på platsbundna näringsverksamheter

Det är vällovligt att Nordion Energi avser att föra en dialog med berörda samebyar för att minimera påverkan på deras verksamhet (på de delsträckor där detta är aktuellt). Norra Skog vill understryka vikten av att samma förhållningssätt skall råda gentemot markägare. En dialog om exempelvis påverkan under byggtid och vägars förläggning är prioriterad. Jord- och skogsbruk i norra Sverige är starkt påverkade av direkta intrång och kumulativa effekter till följd av den omfattande gröna omställningen. Jord- och skogsbruk är platsbundna näringsverksamheter beroende av de naturgivna förutsättningarna.

Den planerade vätgasledningen går i huvudsak genom skogsmark, men även myr- och jordbruksmark berörs. Trots att de jord- och skogsarealer som berörs av förslaget är stora så beskrivs effekterna av en eventuell vätgasledning mycket sparsamt. Exempelvis vore en vätgasledning som följer parallellt med

en kraftledning utan att vara samförlagd mycket olämplig då två parallella ledningsgator uppstår som ligger nära varandra. Det skulle innebära att remsa med skog som blir extra utsatt och känslig för hård vind. Något sådant resonemang finns inte alls i samrådet. Enligt samrådsdokumentet skall jordbruksmark kunna brukas som vanligt då anläggningsarbetet är genomfört och ledningen tagen i drift. Med det antagandet kan man befara att det saknas förståelse för att återställning av jordbruksmark där en så djup och bred kulvert anlagts kräver noggrannhet och tar tid. Norra Skog utgår ifrån att en kommande MKB innehåller en fullständig redogörelse av påverkan på jord- och skogsbruk samt hur denna skall minimeras.

Formerna för de fysiska samrådsmötena

Norra Skogs medlemmar, förtroendevalda och medarbetare har närvarat vid de fysiska samrådsmötena. En del av dem har återkopplat med synpunkter på upplägg och genomförande av samrådsmötena. Det är positivt att det erbjuds fysiska mötesplatser med möjlighet att ta del av information och ställa frågor. Samrådsmaterialet är omfattande och för en del är det lättare att ta till sig muntlig information. Då är det extra viktigt att det verkligen hålls gemensam information och en gemensam frågestund, något vi fått till oss inte fungerat på åtminstone några av mötena. Ett exempel är där en medlem på ett samrådsmöte frågat ansvariga representanter samma frågor och fått olika svar gällande genomförande av arbetet. Det fanns inte kartmaterial över alla sträckor. För att möjliggöra för markägare och andra berörda att ta till sig information och ställa frågor behöver de fysiska samrådsmötena genomföras på ett ändamålsenligt sätt med kompetent personal som tar ansvar för hela processen.

Exempel på frågeställningar som behöver besvaras

- Hur skall skada på markavvattningsystem undvikas under anläggningstid och drifttid?
Jord- och skogsbrukets avvattningsystem med öppna och täckta diken är skyddade enligt lag vare sig de är samfälliga eller enskilda.
Anläggningarnas sammanhängande funktion är en förutsättning för brukande och en fortsatt projektering av vätgasledningen måste kartlägga var samtliga öppna och täckta diken finns och anpassa den fortsatta planeringen med hänsyn till dessa.
Underhåll av dikessystemen för bevarande av funktionen måste fungera även direkt över vätgasledningen då denna är tagen i drift. Vid försvårande av underhåll skall detta ersättas.

- Hur hanteras risker vid hantering av massor och borrhning?
Sannolikt förekommer såväl sulfidjordar som områden med förhöjda kvicksilverhalter längs den planerade ledningen.
- Vad händer vid en skogsbrand?
Vätgas är mycket reaktiv, har låg antändningsenergi och ett brett brandfarlighetsområde. Därmed måste även små läckage upptäckas mycket tidigt och åtgärdas. Risker finns annars att gasen självantänder. Till följd av de senaste årens torka har ett antal skogsbränder varje år brutit ut på olika delar i landet, även i norr. Hur hanteras en skogsbrand på mark ovan och i närheten av en vätgasledning? Hur varnas närboende vid incident?
- Hur hanteras slitage på enskilda vägar? Enskilda vägar kommer att nyttjas såväl under byggtid som under drifttid. Hur säkerställs att slitaget på dessa vägar återställs och att vägarna hålls farbara? Kommer dialog att hållas med markägare eller vägföreningar?
- Hur stor blir förlusten av kolinlagring och koldioxidupptag?
Enligt samrådet tas en femtio meter bred korridor ur bruk och avverkas under anläggningstiden. Denna skall sedan återbeskogas förutom 10 meter över själva ledningen. Tillkommer gör även vägar och byggnader. Detta innebär med all sannolikhet en ansevärd förlust av kolinlagring samt minskat koldioxidupptag och tillgång till förnyelsebar råvara. Hur stora förlusterna blir måste beräknas och presenteras.
- Vad blir nettoeffekten av minskat fossilberoende när skogsmark tas ur produktion för en lång tid?
- Hur beaktas påverkan på besöksnäring och friluftsliv?
I området är jakt, fiske och friluftsliv en viktig del i hushåll och rekreation men även företagande. Samrådet tydliggör inte om/hur detta kan komma att påverkas av en vätgasledning. Även i detta fall kan ersättning till de som berörs vara nödvändig.
- Hur regleras fördyrade avverkningskostnader under drifttid?
Det går inte att utläsa ur samrådet vilka eventuella kostnader som kan tillkomma vid avverkning av ledningsnära skog. Detta måste utredas och förtydligas liksom hur fördyrad brukning skall regleras.
- Vem har ansvar för placering och kostnader för anläggning av särskilda passagevägar?
I samrådet anges att även tunga skogsmaskiner kan passera ledningen

vid morän och fasta jordarter. Vid sämre bärighet kommer särskilda passagevägar att anläggas. Planering av passagevägar behöver ta hänsyn både till den markägare där passagen anläggs och de markägare som behöver passagen för åtkomst till den egna marken. För den markägare som får en omväg till sin skog så innebär detta längre skotningsavstånd och därmed ökade kostnader. I nuvarande karta finns även passagevägar i skyddszonsområden vilket innebär ett ytterligare ansvar. Ansvar för placering och kostnader för passagevägarna måste tydliggöras. Som ett alternativ till passager kan ersättningsvägar vara ett alternativ, liknande de som byggs när exempelvis järnväg delar en fastighet.

- Riskerar vätgasledningen att begränsa utvecklingsmöjligheter för jord- och skogsbruksverksamhet?

De i samrådet uppskattade säkerhetsavstånden kan komma att ändras till följd av ett nytt regelverk, men utan tvekan skulle en vätgasledning innebära en skyddsbarriär för all framtid där ingen byggnation får ske längs hela ledningssträckningen. Därmed behöver en konsekvensutredning även beskriva hur detta kan komma att påverka jord- och skogsbruket när och om begränsningar i möjligheten att utveckla fastigheter tillkommer. I vilken omfattning detta kommer att påverka utvecklingsmöjligheter för pågående näringsverksamhet, exempelvis djurstallar, gödselanläggningar och maskinhallar, måste tydligt utredas och verksamhetsutövare erbjudas ersättning för den framtida begränsningen.

Norra Skog vill understryka vikten av att markägare hålls skades- och ansvarsfria, inte bara under anläggnings- och drifttid utan även den dag ledningen tas ur drift. Hur marken skall återställas och återbeskogas måste tydligt beskrivas.

Avslutningsvis saknar Norra Skog ett resonemang om alternativet att förlägga hela eller delar av vätgasledningen på havsbotten. Det är önskvärt med en utförlig redogörelse av skälen till att en sådan lösning över huvud taget inte diskuteras.

För Norra Skog, ekonomisk förening, 794000–2665

Stig Högberg
Styrelseordförande, Norra Skog

Karin Nolen
Näringspolitisk strateg, Norra Skog